

Ministerie van Landbouw, Visserij
Voedselzekerheid en Natuur

Technologische innovatie in
de land & tuinbouw:

De tovenaar & de profeet

NVTL Jaarcongres 2025 Bridging the gaps

Frans Lips, ministerie van LNVN

Directie Strategie, Kennis en Innovatie

f.lips@minInv.nl

Bespreekpunten

- land & tuinbouw na WO-2
- ontwikkelrichtingen
- verdienen én verduurzamen
- programmering bij LVVN

Nederlandse overheidsbeleid na de Tweede Wereldoorlog

Herstel economie en industriële productie

Koopkracht van burgers verbeteren

Prijs voor het voedselpakket zo laag mogelijk

Goed inkomen voor de boer

Landbouwproductie fors omhoog...

....door industrialisatie landbouw

Met veel minder arbeid het werk doen

Industrialisatie van de landbouw

mechanisatie en automatisering (tractoren, landbouwmachines)

rassenveredeling en biotechnologie (opbrengst, resistenties)

chemische middelen (kunstmest, bestrijdingsmiddelen)

ruilverkaveling en infrastructuur (wegen, landschap, watersystemen)

specialisatie en monoculturen

Het heeft veel gebracht maar .....

ook veel gekost

gevarieerd en vers voedsel

emissies nutriënten en pesticiden

lage prijs voedselpakket

bodemvruchtbaarheid

mondiale speler in agro-technologie

waterkwaliteit

zaadveredeling, pootaardappelen

natuur & biodiversiteit

Nederland 2de voedselexporteur

landschapskwaliteit

onderwijs & wetenschap

kwetsbaarheden lb-systeem

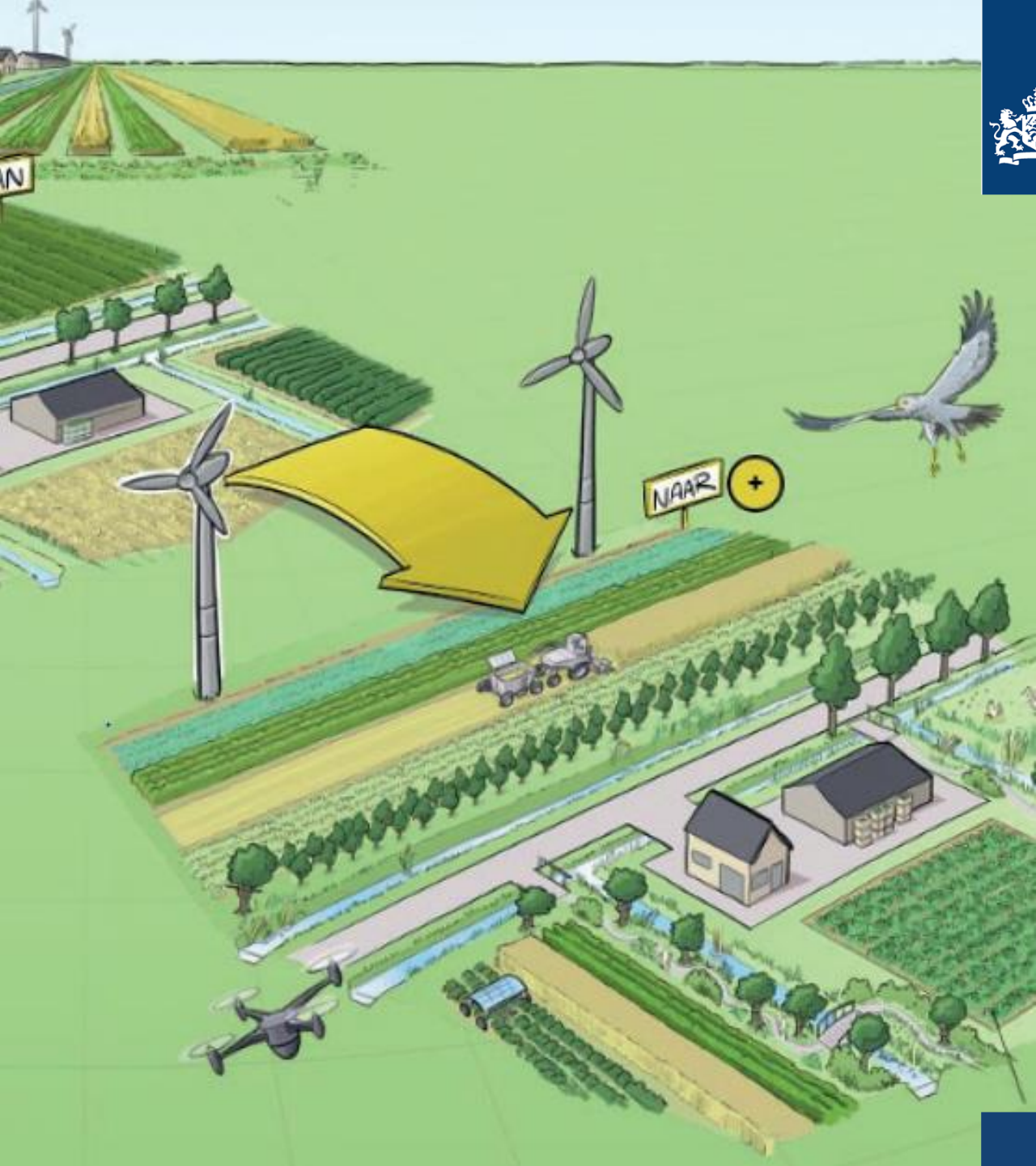
lineaire landbouw

Huidige situatie en mogelijke ontwikkelrichtingen in de open teelten (PBL, 2025)

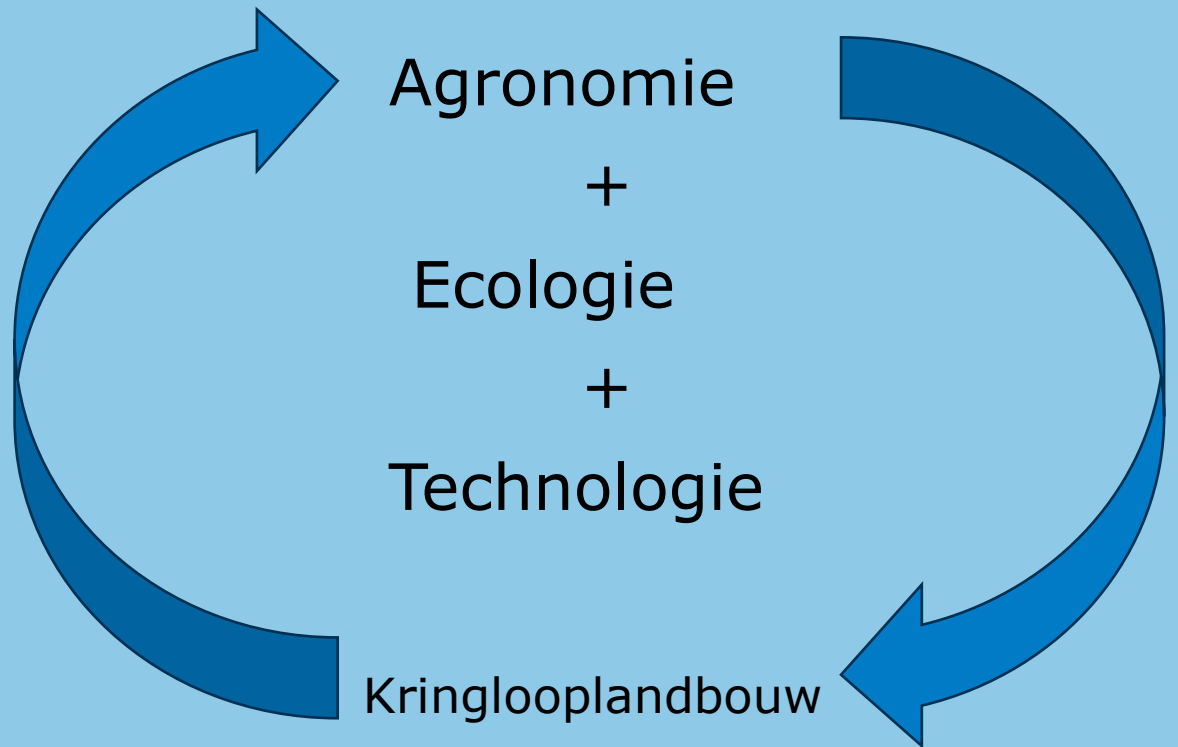
Tabel 3.1
Kernkeuzes in de twee ontwikkelrichtingen voor de landbouw

Keuze	Technologische variant	Natuurinclusieve variant
Duurzaamheid	Economische groei is noodzakelijk om groen te doen	Ecologie bepaalt de grenzen van de groei
Type landbouw	Hoogtechnologische landbouw die competitief is op de wereldmarkt	Natuurinclusieve landbouw die vooral produceert voor de Europese markt
Omvang veehouderij	Veestapel krimpt beperkt (autonome ontwikkeling)	Grondgebonden veehouderij waardoor veestapel krimpt
Risicobeleving	Controlemodel	Adaptatiemodel
Functie landbouw	Voedselproductie	Multifunctioneel
Kringlopen	Wereldschaal, EU	Regionaal
Bouwplan akkerbouw	Intensief	Meer rustgewassen
Verdienmodel	Gericht op voedselproductie	Breder, bijvoorbeeld voedselproductie en landschapsbeheer
Relatie landbouw-natuur	Gescheiden. Natuur vooral in grote natuurgebieden	Verweven. Groenblauwe dooradering.

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

Boerderij van de Toekomst

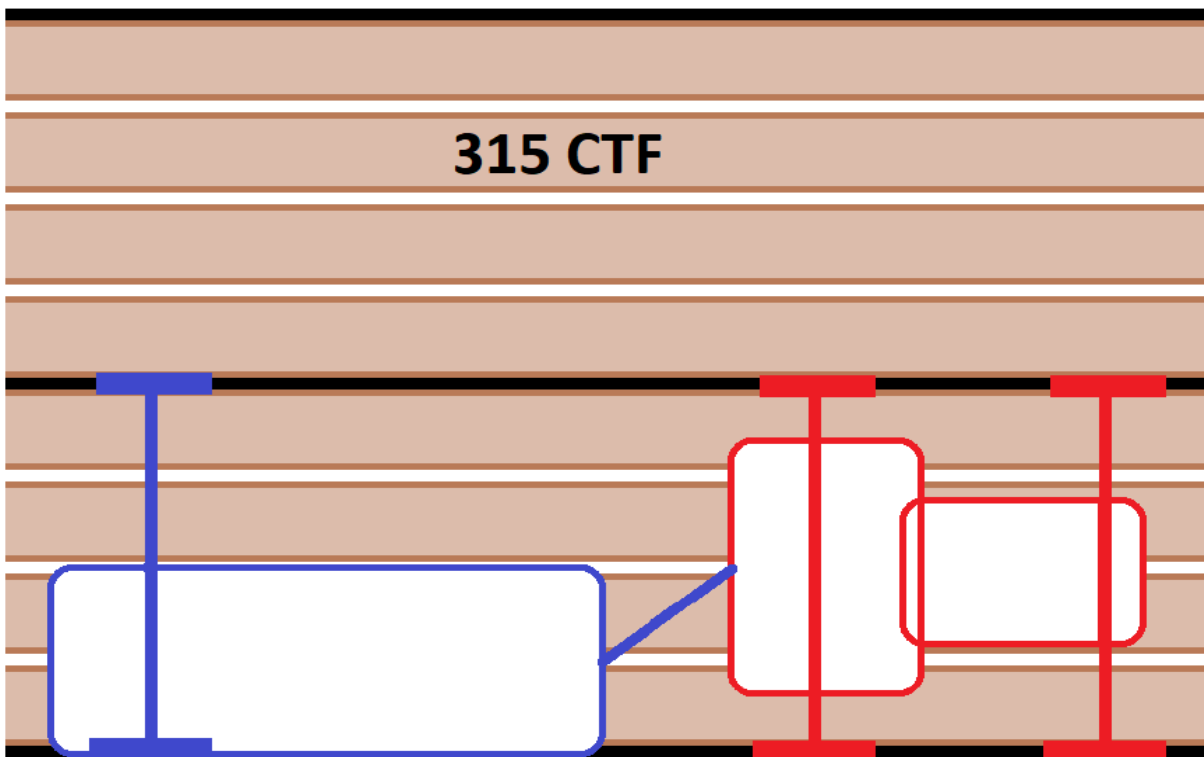

315 CTF

Figuur 5.9 voorbeeld van oogst aardappelen vanaf rijpaden.

Digital Twin Strokenteelt = S-Planner + S-Manager + S-Dashboard + S-Simulator + S-Registratie

Doelsturing

Multifunctionele bodem

Hoogwaardige voedselproductie

Schone leefomgeving

Dierwaardige houderij

Rijke biodiversiteit

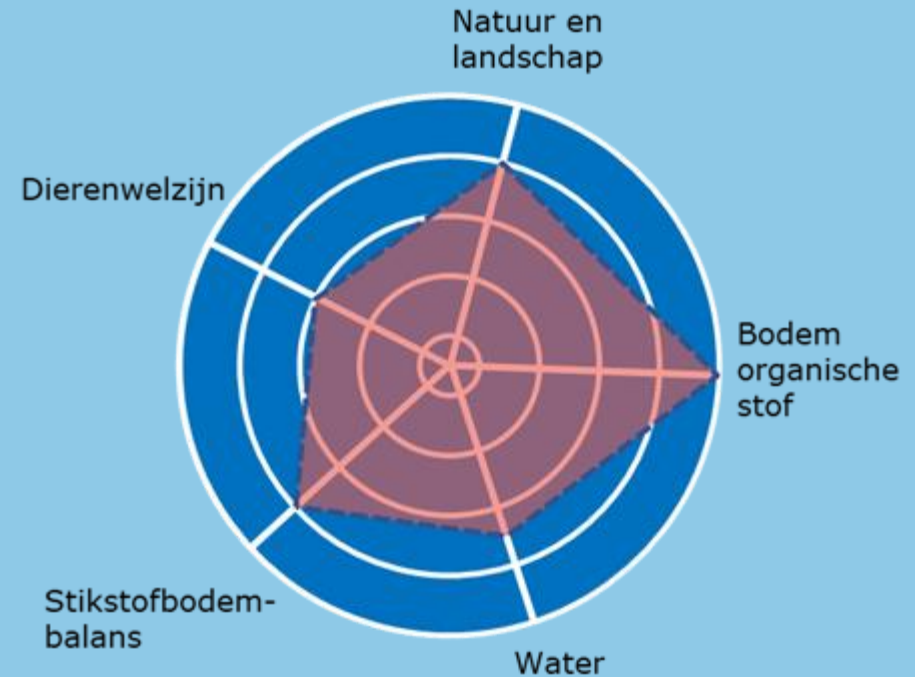
Behoud eindige voorraden

Klimaat adaptief en mitigerend

Eerlijk inkomen

Maatschappelijke verbinding

Figuur 2.1 De negen overkoepelende doelen/thema's van Boerderij van de Toekomst.

Experimenteerlocaties

[Experimenteerlocaties voor de agrarische sector | RVO.nl](https://www.rvo.nl/nl/experimenteerlocaties-voor-de-agrarische-sector)

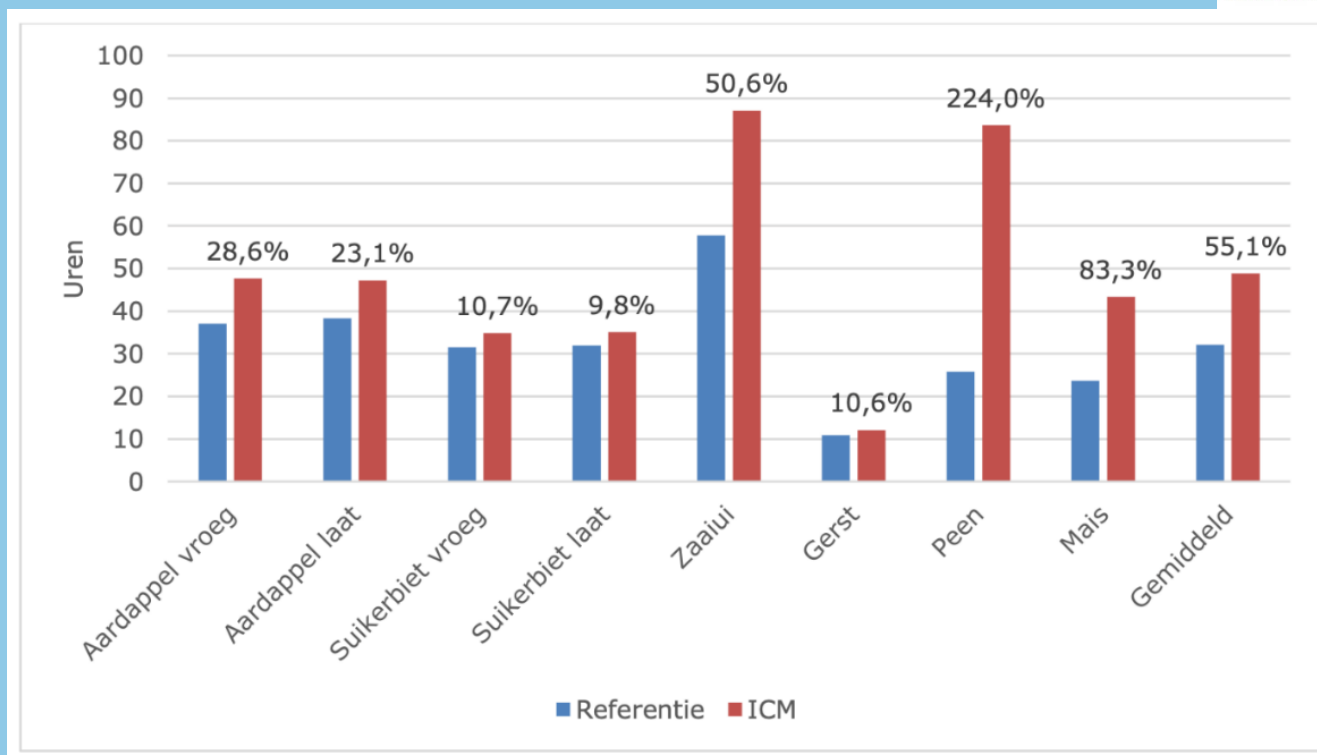
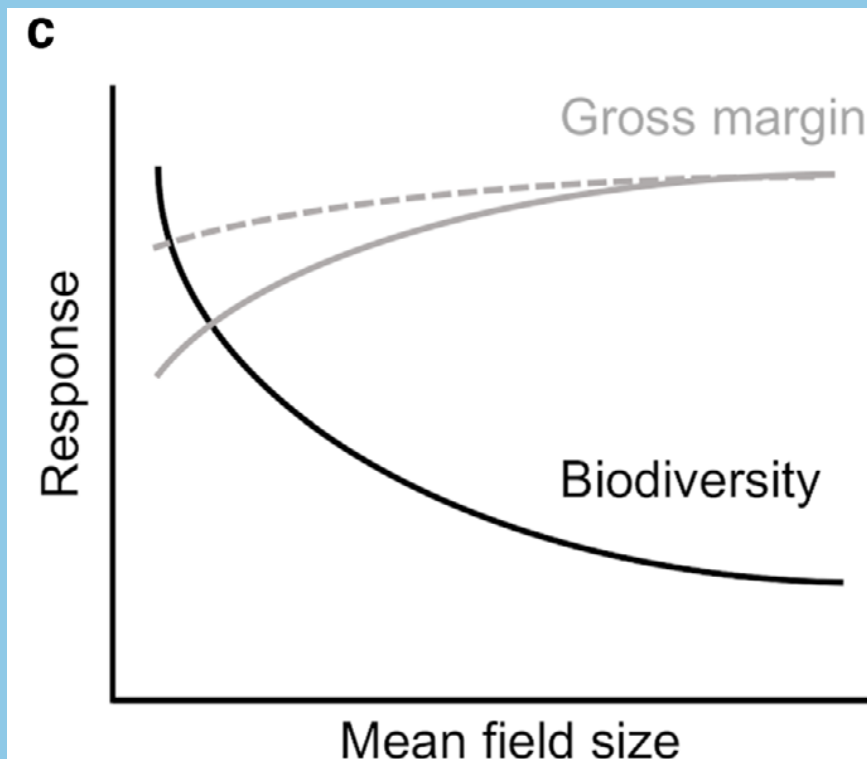

Regeerprogramma

Met ingang van 2026 komt een integraal innovatieprogramma '**Robots naar de boerenpraktijk**', gericht op het besparen van **arbeidskrachten** en het **verbeteren van de arbeidsinzet** in de land- en tuinbouw. Doel van het programma is de doorontwikkeling en het praktisch gebruik van robots, inpasbaar in alledaagse bedrijfsvoering.

De factor arbeid bij verduurzaming

Monocultures zijn makkelijk schaalbaar, bieden specialisatie en zijn geschikt voor wereldwijde handel

Innovatie programma : mogelijke bijdragen aan LVVN beleid

Ministerie van Landbouw, Visserij,
Voedselzekerheid en Natuur

IMPACT

ARBEID

VERDUURZAMING

VERDIENVERMOGEN

MAATSCHAPPELIJK
DRAAGVLAK

CONCURRENTIEPOSITIE

- Verbeteren arbeidsinzet (arbeidsbesparing) en arbeidskwaliteit
- Verhogen productiviteit en kwaliteit teelten (verdienvermogen)
- Verlagen ecologische footprint (next level precisielandbouw)
- Verhogen gewasdiversiteit en biodiversiteit (weerbare teelten)
- Tegengaan bodemverdichting (gezonde bodem)
- Vermindering fossiel energiegebruik (klimaatbeleid, energietransitie)
- Versnelling biologische landbouw
- Doelsturing en KPI's
- Internationalisering NL agritech-bedrijven en serviceproviders

Waar zijn de robots ?

- Technologie nog onvolwassen! Seasonal training, 3D herkenning, veiligheid, interoperabiliteit, interfacing/teleoperatie, smart implements, dure r&d, synthetische data
- Ontbreken van schaalbare, multifunctionele, low-cost bouwblokken
- Vertrouwen eindgebruikers laag
- Onvoldoende goede experimenteerruimte voor robotisering
- Gebruiksvriendelijke, intuïtieve aansturing robots
- $AI\text{-Robot} = (\text{Robot} + \text{Dataset})AI = \text{Performance}$
- Beschikbaarheid kapitaal (r&d en introductie)

Risico's en afhankelijkheden

- Afhankelijk van technologie en servicelevels (vendor lock-in, (GPS)storingen)
- Dataprivacy, ownership en cybersecurity (cybercrime)
- Algoritmebeheer en transparantie
- Kosten en toegankelijkheid ('digital divide')
- Verlies van of gebrek aan kennis & vaardigheden
- Eenzijdige focus op technologie en productie (techno-fixes)
- Regulatie en ethiek (boer nog baas op bedrijf ?)
- Footprint nieuwe technologie (energy, materials, water, ruimte)

Startpakket 2025: budget 2.5 M Euro

- Verkenning ervaringen ondernemers gebruik robots (studie beschikbaar)
- Nationale Proeftuin Precisielandbouw-Robotica (NPPL-R)
- Data-Ecosysteem Open Teelten
- Versterking Groen Onderwijs Robotica
- Internationale samenwerking (Duitsland, AgriTechnika)
- Voorbereidingen Robotica programma 'Robots naar de Boerenpraktijk;

Nationale Proeftuin PrecisieLandbouw

Testen en valideren bij telers, betrekken van studiegroepen, breed resultaten communiceren, kennis delen.

Robot zoekt boer: meld je aan en test innovatieve robots op eigen bedrijf

07-11-2024 door Leo Tholhuijsen

De robotisering van de Nederlandse vollegrondsteelten krijgt een duw in de rug van de NPPL en de WUR. De Nationale Proeftuin Precisielandbouw zoekt voor teeltseizoen 2025 boeren en tuinders die veldrobots en nieuwe precisietechnieken willen testen op hun bedrijven. Een zevental machines is een heel of een deel van een teeltseizoen beschikbaar.

2025+ Roadmap

NPPL-R Robotisering

10 robots,
131 aanmeldingen,
8 nationale studiegroepen

4 (glas)tuinbouw extra tracks

Robots, drones en data onderzoek oplossingen op het boerenbedrijf

Aanbevelingen / rapporten marktrijpheid.

Speciale aandacht voor arbeid, biodiversiteit, energie, strokenteelt

Discussie

- Robotisering in de landbouw : tovenaars of profeten ?
- Wat moet beter op technologisch vlak of op eco-systeem niveau ?
- Hoe managen we risico's als vendor lock-ins en data-misbruik ?
- Hoe nemen we iedereen mee in deze transitie ?
- Doet u mee ?